

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3390>

**POLICIES FOR THE FAMILY, THE SMALLEST
ECONOMIC UNIT**

**EN KÜÇÜK EKONOMİK BİRİM OLAN AİLEYE
YÖNELİK POLİTİKALAR**

Hasan Çebi BAL¹
Çisil ERKAN BAL²
Filiz KUTLUAY TUTAR³

Abstract

Despite the rapid changes in the political, social, economic, and cultural fields in the world with globalization, the family, the most fundamental institution of social life, continues to maintain its importance and existence. The family is the first socialization tool in which individuals are involved. The family, which is an important institution of society, has a lot of place in the economic institution. Households, which have a significant impact on consumption, contribute to the economy. The nuclear family, which is formed with the child's participation in the family, creates a new economic system. Every family exists with their traditions, values, beliefs, and cultures. The family institution develops its habits by keeping up with globalization with the developing information communication tools. In this study, which we set out with the motto "Family is the foundation of society"; family economy policies, the changes, transformations, and developments of the family from past to present have been examined. In this context; within the framework of the social state understanding, to control policies that have the potential to be harmful to families or whose consequences may be harmful, to resist situations that may adversely affect family and family members and especially children, to solve problems related to family relations, to improve families' self-help abilities and to replace family functions it has been concluded that taking measures to support the family or to support the family forms the basis of policies for households.

Keywords: Family, Economy, Family Economy, Family Policies, Türkiye

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon / Türkiye. hbal@ktu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-9568-6740>

² Öğr. Görevlisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon/ Türkiye. cisilerkan@hotmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8413-8012>

³ Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde/Türkiye. flztutar51@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2574-9494>

Özet

Küreselleşme ile birlikte dünyada; siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel alanlarda yaşanan hızlı değişimlere rağmen; toplumsal yaşamın en temel kurumu aile önemini ve varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Aile, bireylerin içerisinde bulunduğu ilk sosyalleşme aracıdır. Toplumun önemli bir kurumu olan ailenin, ekonomi kurumu içerisinde yeri oldukça fazladır. Tüketim üzerinde önemli bir etkiye sahip olan hane halkları, ekonomiye katkı sağlamaktadır. Çocuğun da aile içerisinde yer alması ile oluşan çekirdek aile yeni bir ekonomik sistem oluşturur. Her aile gelenek, değer, inanç ve kültürleri ile var olur. Aile kurumu gelişen bilgi iletişim araçları ile küreselleşmeye ayak uydurarak alışkanlıklarını geliştirir. Aile toplumun temelidir sloganı ile yola çıktığımız bu çalışmada; aile ekonomisi politikaları, ailenin geçmişten günümüze meydana gelen değişim, dönüşüm ve gelişmeleri incelenmiştir. Bu bağlamda; sosyal devlet anlayışı çerçevesinde aileler açısından zararlı olma potansiyeli taşıyan veya sonuçları zararlı olabilecek politikaları kontrol altına almak, aile ve aile üyelerini ve özellikle çocukları olumsuz etkileyecek durumlara karşı koymak, aile içi ilişkileri ilgilendiren sorunları gidermek, ailelerin kendi kendine yardım yeteneklerini geliştirmek ve aile fonksiyonlarının yerine ikame edebilecek veya aileyi destekleyecek türde önlemler alınmasını hane halklarına yönelik politikaların temelini oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Ekonomi, Aile Ekonomisi, Aile Politikaları, Türkiye

GİRİŞ

Aile, literatürde en çok üzerinde durulan temel kurumlardan biridir. Bir insan doğduğu andan itibaren bu alanın içindedir ve bu aile ona hayat vermiştir. Bunun, devam etmesi için gerekli bakım ve desteğin sağlandığı sosyal bir ortamdır. Sosyal değer yargısı, normatif kurallar ve sosyalleşme insanların yoğun bir şekilde içinde yaşadıkları toplumsal yapıları ifade eder. Aile bireyi belli bir şekilde üretilir, cinsel ilişkileri düzenler, toplumsallaştırılır. Bu süreçte ilk ortaya çıkan kültürel miras nesilden nesle aktarılarak; fiziksel, psikolojik, ekonomik, sosyal ve yasal sorumlulukları olan sosyal bir kurum haline gelir. Bu sistemlerde aile, diğer sistemlerin temelini oluşturan önemli bir işlevdir. Çünkü toplumsal gelişimin ilk aşamasında "din, devlet, eğitim, ekonomi vb." önce aile sistemi içinde oluşan ve gelişen diğer sosyal sistemler, daha sonra kültürün gelişmesiyle birlikte kurumlar aileden bağımsız hale gelmiştir" (Merter, 1990, 1). Bu bağlamda ailenin değişimi ve gelişimi aileyi yeniden tanımlamış aileye yönelik ekonomik temelli politikaları meydana çıkartmıştır. Bu çalışmanın içeriği aile ve ekonomi doğrultusunda Türkiye'de aileye yönelik politikalar ele alınmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak küreselleşme sürecinde ailenin önemi ve değişimi, aile ekonomisi kavramına bir bakış, aileye yönelik politikalar literatür taraması yapılarak incelenmiştir. Çalışmanın devamında seçilmiş dünya ülkelerinde aileye yönelik politikalar detaylı biçimde ele alınıp incelenmiş, Türkiye'de aileye yönelik politikalar, cumhuriyet öncesi ve sonrası aileye yönelik politikalar ve son olarak yapılan bu politikaların güçlü/ zayıf yönleri ele alınmıştır.

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE AİLENİN ÖNEMİ VE DEĞİŞİMİ

Kavramsal olarak küresel (global) kelimesinin kökenine bakıldığında 400 yıl geriye gidilse bile küreselleşme oldukça güncel bir kavramdır. Küreselleşme öncelikle 1960'larla meydana çıkmış, 1980'lerde fazlasıyla kullanıma başlanmıştır. 1990'larda ise bilim insanların fazlaca üzerinde durduğu bir sözcüğe dönüşmüştür. Günümüz toplumlarında küreselleşme, iktisattan politikaya, toplumsal politikadan kültüre, yaşamın her alanında değişim ve dönüşümleri aktarmak amacıyla kullanılan önemli bir sözcüktür (Bozkurt, 2000, 1). Küreselleşme olgusu, bütün alanlarda mesafenin önemsiz bir hal aldığı, politik, iktisadi, toplumsal ve kültürel yapılarda dünyanın entegre olmasını ifade etmektedir. Kaçmazoğlu'na (2002) göre küreselleşme, dünya çapında iktisadi, politik ve toplumsal birleşmeyi, düşüncelerin, fikirlerin, bilgi iletişim aletlerinin küresel boyutta kullanılmasını, para dolaşımının yeryüzünün her yanına yayılarak ulus sınırlarını aşan etkileşim ağlarının meydana çıkmasını, mekansal uzaklığın azalmasını, dünyadaki ülkelerin yakınlaşmasını,

sınırsız rekabeti, pazarın dünya genelinde büyümesi ve devlet sınırlarının dışına çıkılmasına dünyanın tek pazar biçimine dönüşmesini ifade eder (Balbay, 2004). Hablemitoğlu (2004) ise küreselleşme kavramını ataerkil düşünce ile kapitalizmle, savaşlarla özgürlüğün kısıtlanarak yaşamı tehdit etmesiyle, bireyi ayıran, yabancılaştıran, hayat ve birey arasındaki etkileşimi yok eden, bireyi sınırlar içerisinde bırakan iktisadi, teknolojik ve siyasi alan içerisinde tanımlamaktadır. Küreselleşme sürecinde bilginin dönüştürülmesi ve bilgi iletişim araçları bireylerin hayat olanaklarını etkilemektedir. Günümüz de bilgi iletişim araçlarının alt yapısının genişletilmesi ile bireyler hanelerinde çalışmaya devam ederek dış dünya ile haberleşme halinde olabileceği gibi sermaye de elde etmektedirler. Tarım toplumunda bahçe, endüstri toplumdan ise fabrikada istihdam edilen bireyler günümüz enformasyon toplumunda şirketlerde, bankalarda ya da sosyal çalışma alanlarında iş edinmeye başlamaktadırlar. Güce dayanmayan, bilgiye yönelik mesleklerin çoğalmasıyla bilginin iktisadi değeri artmaktadır (Özdemir, 2007). Küreselleşme ile meydana çıkan iş yaşamında iyi bir akademik beceriye sahip bireyler bile işsiz kalmamak adına sürekli kendilerini geliştirmek ve yenilikler katmakta, çalışma hayatlarınınca birden çok mesleğe uyum sağlamak zorunda olmaktadır (Tonta & Küçük, 2005). Bütün bu değişimler ve dönüşümler aile kurumunun günümüzde tanımının yeniden yapılmasına sebep olmaktadır. Küreselleşme aile hayatına nasıl etki eder? Küreselleşmenin en önemli etkisinin ekonomik olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerde yaşanan ekonomik darboğazlar refah dağılımını bozmakta ve yoksulu daha yoksul hale getirmektedir. Yoksulluk ise gerek birey gerekse aile açısından pek çok yoksunluğu da beraberinde getirmekte, kimi zaman ailelerin dağılmasına dahi yol açabilmektedir. Küreselleşmenin bir başka etkisi de ülkedeki sosyal politikalar üzerindedir. Küreselleşmenin etkisindeki yeni ekonomik anlayış tüm kamu hizmetlerini ticari meta olarak görmekte ve "vatandaş" yerine "müşteri" kavramını ön plana çıkarmaktadır. Böylece daha iyi eğitim, daha yaşanılır bir çevre, yaşanılır bir konut gibi temel ihtiyaçların karşılanması ancak parası olanların hakkına dönüşmüştür (Acar, 2007: 86). Bu dönüşüm aileye sunulan hizmetleri de olumsuz etkilemektedir. Enformasyon toplumunun özelliklerine eşit bir biçimde ailenin sosyalleştirilmesi fonksiyonu duruma göre değişiklik göstermektedir. Bilginin gün geçtikçe değer kazanması hane içinde enformasyona yönelik heveslendirme, özendirme oluşması ve yoğunlaştırılması gerekmektedir (Doğan, 1993). Endüstrileşme ile beraber aile kurumunun fonksiyonları değişmiştir. Ailenin geleneksel fonksiyonları toplumdaki yapılar ve kurumlarca gerçekleştirilmeye başlamıştır. Daha önceleri hane içerisinde hayata geçen üretimin endüstri toplumunda farklı şirketlerce yerine getirildiği ailenin üreticiden çok tüketici konumuna geldiği görülmektedir. Eski dönemlerde hane içerisinde var olan mesleki eğitim örgün ve yaygın eğitim olanakları olarak verilmeye çalışılmıştır. Aynı şekilde mektep öncesi eğitim kurumları ve hanelerin ortaklığıyla yürütülmeye başlamıştır (Oğuz, 2006). Evlilik eskiden geleneklerle belirlenirken, aile ve evlat büyüme şekilleri bireylere sorun teşkil etmezken günümüzde ise bu yapılarda bir belirsizlik söz konusudur. Tam da bu nokta da İngiltere ve ABD gibi ülkelerde bireyler büyük çoğunlukla evlenip boşandıklarından bu uluslarda boşanma, çok evlilik toplumları olarak ifade edilmektedir. Türkiye'ye bakıldığında ise boşanma istatistiklerinde bir çoğalma olmasına rağmen evlilik ala tercih edilen bir kurum olarak kalsa bile kararlı bir hayatın bütünleştiricisi olarak kabul görmemektedir. Buna bağlı olarak bilgi iletişim teknolojilerindeki dönüşümlerle birlikte geleneklerin zamanla geri plana düşmesi aile kurumunu olumsuz etkilemektedir. Kadın ile erkek arasında eşitliğin yanı sıra geleneksel aile kurumu ile uyumsuz cinsel çeşitlilikler meydana çıkmaktadır. Buna ek olarak Batı toplumlarında tek başına yaşamlarını sürdüren bireylerin sayısı çoğalmakta doğum oranları düşmekte ve cinsellik doğal bir süreç olmaktan ziyade tamamen farklı bir durum olarak benimsenmeye başlanmıştır (Hablemitoğlu, 2004). Bu sebeplerle günümüzde aile kurumu üreme ve ruhsal fonksiyonlarını sağlıklı bir şekilde yerine getirmediği dile getirilir.

AİLE POLİTİKASI VE AİLE EKONOMİSİ KAVRAMI

Aile Politikası

Aile politikaları uzunca bir süre sosyal politikalardan ayrı düşünülmemiştir. Ancak dünyada ve toplumların kültürel yapılarında, buna bağlı olarak da aile kurumunda meydana gelen değişimler sonucu aileler giderek küçülse de sorunlarının çözümü artık

yalnızca aileye bırakılmayacak kadar karmaşık bir hal almıştır. Bu durum ise aileye yönelik politikaların ayrı ve özellikli olarak ele alınmasını gerekli kılmış, bu da aile politikaları kavramının doğmasına neden olmuştur (Arslan, 2018:22). Aile politikası genel olarak aileye yönelik olarak yürütülen amaçlı faaliyetler olarak tanımlanabilir. Aile politikasının amaçları; aileler açısından zararlı olma potansiyeli taşıyan veya sonuçları zararlı olabilecek politikaları kontrol altına almak, aile ve aile üyelerini ve özellikle çocukları olumsuz etkileyecek durumlara karşı koymak, aile içi ilişkileri ilgilendiren sorunları gidermek, ailelerin kendi kendine yardım yeteneklerini geliştirmek ve aile fonksiyonlarının yerine ikame edebilecek veya aileyi destekleyecek türde önlemler almak (Kut, Sema ve diğerleri :1994, s.5-86) olarak belirlenmiştir. Aile politikalarına ilişkin hizmetler genel olarak üç kategoride ele alınmaktadır (Dumon, 1991).

Bunlar; *Aileyi Güçlendirme Politikaları*: Aileyi sürekli gelir sahibi yapacak önlemleri içerir. Bunlar arasında sosyal güvenlik programları, gelir ve istihdam politikaları, aile ödenekleri yer almaktadır. *Eğitim ve Sosyal Hizmetler*: Aile yaşantısını geliştirmeye ve rahatlatmaya yönelik hizmetlerdir. Bunlar arasında aile danışma programları, gündüz bakım hizmetleri, aile planlaması programları, özel ihtiyacı olan aileler için programlar yer alır. Özel ihtiyacı olan aileler için programlar, aile ve aile üyelerinin özellikle çocukların özel ihtiyaçlarının aile içinde karşılanması veya ailenin bir birim olarak ortadan kalkması nedeniyle oluşan sorunların giderilmesi ile ilgili olarak geliştirilmekte ve uygulanmaktadır. Bunlar arasında özürsüz çocuk ya da yetişkin üyelerin bulunduğu ailelere destek sağlayıcı programlar da yer almaktadır. *Ailenin Yerini Tutacak Önlemler*: Aile bireylerinin ayrı ayrı ya da part-time yaptığı işleri devralacak hizmetlerdir.

Aile Ekonomisi

Aile ekonomisi, hanelerin ulaşmak istedikleri hayat standartlarına erişebilmeleri için kısıtlı kaynakların kullanılması ile alakalı bir kavram, normların bütünüdür. Ana hedefte hanelerin yaşadıkları çevre ve onlara sunulan iktisadi çevre ile ilgili göç ekonomisinin aktif hala gelmesi söz konusudur. Hanelerin bolluk ve rahatlık içinde yaşamını etkileyen üretim süreci, dönüşüm, değişim ve tüketimin farklı boyutlarını göz önüne çıkartır. Buna ek olarak aile ekonomisi hanelerin hayat olanaklarının daha iyiye gitmesine iktisadi açıdan yükselişe geçmeyi amaçlamaktadır (Gönen & Özgen, 2001, 18). Modern iktisatçılar, 1950'li yıllara kadar aile davranış eylemlerini çözümlenmelerine önem vermemişlerdir. Fakat 1950'lerden günümüze bireye yatırım ve aile eylemlerinin yorumlanması ekonomistlerce araştırılan konular arasına girmiştir. Buna ek olarak iktisadi çözümlenme, aşağıda nitelendirilen kararları alma sebeplerini yorumlamakta ve açıklayıcı olmaktadır.

- Evlilik kararı,
- Boşanma kararı,
- Çocuk sahibi olma kararı ve her bir çocuk için alınan insani yatırım kararı,
- Yaşlı ana babanın evlatlarından destek alma kararı ve zamanı,
- Evli kadınların emek gücüne katılım kararı, katılım düzeyi ve katılım zamanı vb. kararlardır.

Çalışmalarını hane eylemleri ve insani sermaye konularına odaklayan Becker, iktisadi kuramın doğum istatistiklerinin yüzyıllardan bu yana devam etmekte olan yüksek azalışın boyutlarını tanımlamaya katkı sağlandığı öne sürülmektedir. Aynı zaman da 1950'lerden sonra evli kadınların çalışma yaşamına hızlı girişini algılamamızda, son 20 yıldır var olan boşanma istatistiklerindeki yükselişi ele almamızda ve hane yapısındaki farklılıkların meydana geliş sebeplerini keşfetmemizde yol göstericidir. Bu sebeple aile ekonomisi günümüz toplumunda prestijli ve aktif bir bilim dalıdır. Aile kurumu sosyoloji ve ekonomi alanlarında önemini koruyan bir kurumdur. Aileyi açıklayabilmek ve gelişmesini ortaya koymak sadece iktisat bilimi için değil diğer bütün bilim dalları açısından önem göstermektedir. Becker, aile ekonomisinin aktif ve güncel bir alan olmasına bağlı olarak ekonominin diğer disiplinlerle bütünlüğünü kuran bilimsel araştırmaların azlığına dikkat çekmektedir. Aile ekonomisindeki akademik çalışmalardan faydalanarak makroekonomiye kuramsal katkı sağlamıştır. Makroekonomi ve aile ekonomisi arasında bütünlük kurma

çabasının sebebi hem makro eylemin iktisadi yapısından kaynaklanması hem de makro eylemin hane ile bağının birbirinden tamamen kopuk düşüncesini sorgulamak istemesinden kaynaklanmaktadır. Uzun dönem iktisadi gelişme, ekonomik çalışmalarda kısa ve uzun dönem hareketlenmeler, toplumsal asayiş sebebi ile kuşaklar arasında kurulan bağın, eşitsizliğin biyolojik aktarımı gibi makroekonomi konularında var olan çıktılarının aile kurumuna hak ettiği değerin verilmesiyle nasıl anlık değişim geçirdiğini aktarmaya çalışmaktadır (Eşkinat & Tepecik, 2013, s.52-53).

Aile eylemi ile ilgili olarak tercih modellerinin iki kuramsal fikir kaynağı bulunmaktadır. Samuelson (1956) ittifak modeli ve Becker'in (1974) özgeci modelidir. İttifak modeli her bir yarar işlevini yükseltmemize aynı zaman da hane içi eylemlerin şartlarını şekillendirmek için ifade edilir. Özgeci modelde ise kaynakların hane içerisinde hangi koşullarda bölündüğü konusunda istatistiksel olarak bakış açısı sağlamaktadır. Becker, özgeci anne ve babaların var olmasının sadece kendi çıkarını düşünen çocukların bencilce hareket etmelerini engellemek adına gerekli olduğunu kabul etmektedir (Eşkinat & Tepecik, 2013, 55). Aile önemli toplumsal kurumların başında gelmektedir. Hane içerisinde vaktin doğru kullanımı, kazanç ve giderlerin nasıl dağılacığı, anne, baba ve evlatların bireyci sermaye oluşumunun nasıl sağlanacağı ile ilgili verilen kararların pazarlarda neler olup bittiği üzerinde ve iktisadi gelişme üzerinde büyükçe etkileri görülmektedir. Pazar sektörü ve aile içi sektör arasında iletişimin çoğalmasında farklı sebepler yer almaktadır. Sebeplerden ilki kadınların sektör içinde iş yaşamına girme kararlılığının artmasıdır. Aynı sebeple erkekler de hane içerisindeki işlere eskiye oranla daha yatkın oldukları görülmektedir. Buna bağlı olarak kadın ve erkek arasındaki biyolojik faktörlere bağlı olarak profesyonelleşme değişmektedir. Kadının çalışma yaşamını tercih etmesine ek olarak çocuk gelişimi, okul yiyecek içecekleri, yaşlı bakımı gibi aile içi girişimler sektöre aktarılmaktadır. Politikacıların saha çalışmalarındaki fazlalaşma üretim ve tüketimdeki kaynakların yanlış kullanımına yol açmaktadır (Eşkinat & Tepecik, 2013, s. 56).

DÜNYADA AİLEYE YÖNELİK POLİTİKALARA BİR BAKIŞ

Ailenin bir kurum olarak korunması, güçlendirilmesi ve karşılaştığı sorunların çözülmesi amacıyla ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından ortaya konan her türlü yasal düzenlemeler, idari karar ve uygulamalar aile politikaları olarak tanımlanmaktadır. Dünyada ve ülkemizde yaşanan kültürel, ekonomik, teknolojik değişimler devletlerin aile politikalarını sosyal politikaların temelini almalarını gerekli kılmıştır. Aile politikalarının sosyal politikaların temelini alınması ilk olarak Batı Avrupa ülkelerinde başlamış, daha sonra konu birçok ulusal ve uluslararası belgede yer almaya başlamıştır (Alican, 2013:89).

Aile politikalarının uygulanma tarzı, doğrudan veya dolaylı kullandıkları araçlar, ülkeden ülkeye farklılaşmaktadır. AB'ye üye ülkeler incelendiğinde, neoliberal politikaların uygulanması sebebiyle evliliklerin azalması, boşanmaların çoğalması, doğum oranının düşmesi, gayrimeşru doğumların olması, tek ebeveynli ailelerin oluşumu gibi problemlerin artması aile kurumunun çözülmesine neden olmuştur. Bu noktada AB ülkeleri ailenin korunması politikaları yerine, bölünmüş, tek ebeveynli ve çocukların geliştirilmesi konusunda ekonomik destekte bulunmuşlardır (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü 2006:4).

Seçilmiş Dünya Ülkelerinde Aileye Yönelik Politikalar

Sosyal devletler farklı ekonomik, siyasal ve demografik faktörlerle başa çıkmaktadırlar. Bu faktörler karşısında oluşturulan çözüm önerileri yerleşik alışkanlıklara göre değişkenlik göstermektedir. Bazı sosyal devletler, aileyi odak noktası yaparak toplumsal sorumlulukları arttırmayı hedeflemiş, bazıları da ise devletin politikalarını çoğaltarak bireylerin aile kurumuna olan tutumlarını minimum düzeye indirmeye çalışmışlardır. Liberal devletler ise aile kurumunu ve insanları özgürlükleri ile baş başa bırakmışlardır. İnsanların kendi sosyal olanaklarını kendileri oluşturdukları liberal sistemde aile kurumu ve aileye yönelik çalışmalar, kamu tarafından ele alınmamıştır. Ek ücretler, bakıma yönelik çalışmalar ve izinler de bu kapsamda yer almamaktadır. Liberal devletler (ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya) birey odaklı olduklarından dolayı aile politikalarına az yatırım yapmışlardır. Buna ek olarak kaliteli yaşamın oluşturulmasında aile kurumu ve alışkanlıklar Muhafazakâr devletler (Avusturya, Fransa, Almanya, İtalya ve Belçika,

İrlanda, Hollanda) için önem arz etmekte, aile politikalarında değerlere yönelik politikalar oluşturulmaktadır. Muhafazakâr devletlerde yer edinen çalışma yaşamında erkeğin ön planda olduğu, kadınların ise bu çalışma yaşamının dışında kaldığı görülmektedir. Bu devletlerde kadının ve çocuğun güvenliği aile kurumu ile gerçekleştirilmektedir. Ailenin varlığını korumak tek amaçtır (Headey vd. 1997, 332-333). Bu sebeple aile kurumuna yönelik ekonomik destekler, vergi fırsatları, çocuk hizmetleri sağlanmaktadır. Bireyin sosyalliğine odaklanan sosyal demokratik devletlerin (İsveç, Norveç, Danimarka, Finlandiya) aile politikaları mevcut değildir. Bu politikalar genellikle birey odaklıdır. Bakıldığında özgürlüğe, adalete, gelir dağılımındaki eşitlik kapsamında, bakıma yönelik çalışmalar, aile destek programları bu politikalar içerisinde yer almaktadır. Güney Avrupa devletlerinde (İspanya, Portekiz, Yunanistan, İtalya, Fransa) ailenin devamlılığı kanunlarla belirtilmiştir. Bu ülkelerde devlet, aileye ekonomik destek vererek devamlılığı sağlamaktadır. Genel olarak ele alındığında ise Liberal ve Sosyal Demokrat devletlerde aile politikalarına yönelik kanunlar olamamakla birlikte, bireysel politikalar uygulanmaktadır. Muhafazakâr ve Güney Avrupa devletlerinde ise aile kurumu kanunlarla güvence altına alınmıştır (Güvendi, 2018, s. 4-7). Bunlara ek olarak Avrupa Birliği'nde Aile Politikaları incelendiğinde 3 ana kategori bulunmaktadır. Bunlardan ilki aileyi devamlı gelir sahibi yapacak ekonomik önemlerdir. Buna ek olarak istihdam politikalarını da barındırır. Bir diğeri ise eğitimi güçlendirme ve aile kurumuna yönelik politikalarlardır. Sonuncu ise ailenin yerini alabilecek aile dışı faktörlere karşı alınan önemlerdir (Dumon, W. & Esengün, Ç. M. (1991, s.2-3). Sosyal devlet bağlamında aileye yönelik kamu politikalarında temel düzeyler, izinler, bakıma yönelik çalışmalar, ek ücretler ve uygulanan rejimler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 1. Seçilmiş Dünya Ülkelerinde Aileye Yönelik Politikaları

Ülkeler	Özellikleri	İzinleri	Bakıma Yönelik Çalışmalar	Ek Ücretler	Rejimleri
ABD İngiltere Kanada Avustralya	Piyasanın etkisi görülür, devletin refah düzeyi düşüktür, ihtiyaç odaklıdır.	İzin politikaları düşük düzeydedir.	Özel sektör güçlüdür.	Minimum düzeyde ihtiyaç dahilinde destek verilir.	Liberal
Fransa Almanya İtalya Belçika İrlanda Hollanda	Değerler ve alışkanlıklar ön plandadır. Devletin desteği işgücüne odaklı olup, toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü vardır.	İzin politikaları uzun vadeli vadedir.	Çocuk bakım hizmetleri düşüktür.	Azdan çoğa doğru ek ücret desteği vardır.	Muhafazakâr
İsveç Norveç Danimarka Finlandiya	Devletin desteği evrensel boyuttadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve adalet ön plandadır.	Anne ve babalar için izinler uzun vadeli ve destekler oldukça fazladır.	Çocuk bakım hizmetleri yaygındır.	Orta ve yüksek oranda ek ücretler vardır.	Sosyal Demokrat
İspanya Portekiz Yunanistan İtalya Fransa	Sosyal refahın temeli ailedir.	İzin politikaları kısa vadeli vadedir.	Çocuk bakım hizmetleri alt düzeydedir.	Nakit desteği minimum düzeydedir.	Güney Avrupa

Kaynak: Gauthier (2002) akt. Güvendi, 2018, s.7

Tablo 1 'den görüldüğü gibi.Sosyal Demokrat Devletler diğer devletlerden daha genel ilkelere sahiptir. Muhafazakâr ülkeler aile kurumunu geleneklerle güvence altına almaya çalışarak bu yönde politikalar üretir. Liberal ve Güney Avrupa ülkeleri aile kurumuna yapılacak destekleri kısıtlandırmıştır. Liberal devletler aileye az ödenek ayırarak bireysel

düzeyde yaklaşımlar benimsemişlerdir. Güney Avrupa ülkeleri ise güçlü aile yapıları sebebiyle aile politikalarına ödenek az ayırmaktadırlar.

TÜRKİYE'DE AİLEYE YÖNELİK POLİTİKALAR

Türk ailesi, geçmiş yıllarda yüksek nüfus artış düzeyine sahip, çok çocuklu, birkaç kuşağın bir arada yaşadığı bir yapıya sahipti. Türkiye'nin yaşadığı demografik dönüşüm sürecini iki temel dönemde incelemek mümkündür. Cumhuriyetin kuruluşunda nüfus artışında hedefleyen politikaların takip edildiği 1923-1955 arası yıllar, hızlı nüfus artışının ekonomik gelişmeyle dengelenmemesi yüzünden nüfus artışının kontrol altına alınmamasına yönelik politikaların takip edildiği 1955 sonrası yıllardır. Nüfusun yaş yapısı, nüfusu belirleyen temel bileşenler olan doğurganlık, ölüm ve göçten doğrudan etkilenmektedir. Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısının diğer bir göstergesi olan nüfus piramitleri ülkelerin demografik yapıları hakkında önemli bilgiler sağlayan araçlardır. Sosyal güvenlik, insanların yaşamlarında karşılaşmaları muhtemel ekonomik ve sosyal riskli durumların ortaklaşa çözümlenmesi için çareler üretmesidir. İnsan yaşamını ve gelişimi en çok değiştirecek sosyal politika aracı olarak eğitim politikası, Cumhuriyet'in ilanı ile öncelikli konu olarak ele alınmıştır. Cumhuriyet'in ilanı ile eğitim kurumlarının birleştirilmesine, örgütlenmesine, eğitimin niteliğinin geliştirilmesine ve eğitimin yaygınlaştırılmasına ilişkin bir dizi yasal düzenleme yürürlüğe konulmuştur. Sosyal olarak savunmasız ve dezavantajlı nüfus gruplarının konut ihtiyaçlarının karşılanması sosyal konut üretimidir. Ev olarak konutun ulaşılabilir olması, sadece bireylerin yaşamlarının kalitesi için değil toplumsal yaşamının kalitesi için de bir çatı oluşturmaktadır. Gelecek nesillerin yaşamları ve toplumun geleceği bu çatının altında belirlenmektedir. Bu nedenle, sadece bir konut üretimi değil. Toplumun dokusunun da hem de arzu edilen yönde yeniden üretilmesidir. Sosyal konutun en temel özelliği, konutun piyasa koşullarından ziyade ihtiyaçlara göre dağılmasıdır.

Cumhuriyet Öncesi Aileye Yönelik Politikalar

Osmanlı döneminde toplumsal güvenlik gereksinimi, İmparatorluğun gelişmemiş yerleşim merkezlerinde hayatlarını sürdüren geniş ailelere ve toprağa yönelik kapalı ekonomik yapısı içinde büyük ölçüde hane halkı, akrabalar, komşular arasında karşılanabilmiştir. Yüksek bir dayanışma duygusu ile bireyler, yüzyıllar boyu birbirlerinin yardımcısı, destekçisi ve güvencesi olabilmişlerdir. Zekât, fitre, adak, kurban, sadaka, bağış gibi İslam dini geleneğinden kaynaklanan yardımların da bu alandaki gereksinimleri karşılamada önemli payı olduğu görülmektedir (Altan, 2007, 63). 19. yüzyılın sonuna gelindiğinde, dağınık bir görünüm taşıyor olmakla birlikte yoksullara yardım, emeklilik ve halk sağlığı alanlarında Osmanlı Devleti'nin kapsamlı bir faaliyet yürüttüğü anlaşılmaktadır. II. Abdülhamit döneminde, 1896 yılında yaklaşık bin kişilik bir kapasiteye sahip olan Darülaceze faaliyete girmiş, 1899 yılından itibaren Hamidiye Etfal Hastane-i Âlisi, modern bir çocuk hastanesi olarak yoksul kadınlara ve çocuklara hizmet vermeye başlamıştır. 1902 yılında üç yüz yetime barınma ve eğitim imkânı sağlayan bir yetimhane, yani Darülhayr-ı Ali hizmete girmiştir (Özbek, 2006, 36). Buna ek olarak birçok vilayet merkezinde gureba hastaneleri inşa edilmiştir. Yine birçok vilayette kimsesiz ve dezavantajlı çocuklar için sanayi mektepleri biçiminde ıslahhaneler bulunmaktaydı. Özellikle İstanbul'da önemli askeri ve sivil hastaneler de yer almaktaydı. Bu dönemde Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti (Kızılay)'de kurulmuştur (Özbek, 2006, 36). Tüm bu kategoriler dışında yetim, dullar ve emekliler devlet tarafından yetim ve dul maaşları ve tekaüd sandıkları çerçevesinde güvence altına alınmışlardır. 19. yüzyılın erken bir aşamasından itibaren askeriye, mülkiye ve ilmiye sınıfları için bir emeklilik ve buna bağlı olarak yetim ve dul aylıkları sistemi şekillenmişti. Ayrıca herhangi bir sebepten dolayı görevinden azledilmiş olanlara da mazulin maaşı ödendiği bilinen uygulamalar arasındadır (Özbek, 2006, 31).

Cumhuriyet Sonrası Aileye Yönelik Politikalar

Cumhuriyetin ilanı, Yeni Türk Devleti'nin inşası ile, ülkenin endüstrileşerek gelişebileceği görüşü benimsenmiş, ulusal sanayinin kurulmasına ve korunarak ilerletilmesine yönelik çabalar başlamıştır (Altan & Şişman, 2003, 68). Başka bir ifadeyle, Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünü takiben kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin toplumsal

politikasının temelleri 1920 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) açılmasıyla atılmıştır. Sosyal politika kavramı cumhuriyetin ilan edilmesiyle hayat bulmuştur. Cumhuriyet kurulduktan sonra savaştan yeni çıkmış ve iyice yoksullaşmış olan halkın yoksulluk halkasından çıkarılması amacıyla devletçi politikalar uygulanarak toplumsal düzenlemeler yapılmıştır (Gürel, 2009, 39). 1923 yılında aile ile ilgili Soyadı Kanunu, Resmi Nikah, zorunlu ilköğretim, kadınların iş yaşamı ve sosyal hayatta daha fazla yer alması, miras düzenlemeleri gibi birçok politika üretilmiş ve topluma sunulmuştur (Tuncay, 2010, 2). 1929 yılında yaşanan büyük ekonomik buhran, ABD başta olmak üzere daha çok liberal ekonomi politikalarını takip eden endüstrileşmiş uluslarda etkili olmuştur. Buhran Türkiye'yi diğer bazı ülkelere göre çok fazla etkilememiş fakat ekonomik bunalım, o döneme dek kurulduğu ve artık bozulmayacağı düşünülen dengeleri değiştirerek, devletin iktisadi ve toplumsal hayat içindeki yerini geliştiren politikalara yönelmesine yol açmıştır. Böylece devlet, iktisadi ve toplumsal hayat içinde daha büyük ve etkin biçimde yer alarak, iktisadi ve toplumsal planların düzenleyicisi, sanayi ve toplumsal güvenlik sistemlerinin taşıyıcısı haline gelmiştir. Bu gelişmeler, toplumsal devlet olarak adlandırılan yeni bir ilkeye de şekil vermeye başlamıştır. Böylece devletler ekonomide devlet özel kesimin yanında yer alarak kamu işvereni niteliği kazanmakta ve karma olarak nitelendirilen yeni bir ekonomi politikası izlenmeye başlamaktadır. 1930'lu yıllarda Türkiye'de, ulusal sanayinin özel kesimin önderliğinde yeterince gelişip, yaygınlaşmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum, savaştan çıkmış, genç insan gücünün önemli bir bölümünü savaşlarda yitirmiş bir ülke için normal bir durum olarak görülmüştür. Ülke ekonomik yönden güçsüz olmakla birlikte, insanların büyük çoğunluğu da yoksullukla mücadele etmekteydi. Bu nedenle de ulusal sanayinin kurulabilmesi için ülkede yeterli kapital, birikimli ve deneyimli girişimci bulunmuyordu. 1929 Ekonomik Bunalımı sonrasında çeşitli ülkelerde izlenilmeye başlanılan karma ekonomi modeli Türkiye için bir esin kaynağı olmuştur. Böylece özel teşebbüsün yanında bizzat işveren olarak devlet dokuma, çimento, kâğıt, cam, maden, şeker gibi sanayi alanlarına girerek ülkemizde kamusal ağırlıklı bir ekonomi politikası izlenmeye başlamıştır (Gerek, 2004, 9). Bu dönemde 1930 yılında yürürlüğe konulan 1580 sayılı Belediyeler Kanunu'nda ilk kez kimsesi bulunmayanlar ile sakatlara yardım ve işyerlerinde sağlık denetimlerinin yapılması konusunda yerel yönetimlere (belediyelere) yükümlülükler getiren hükümlere yer verilmiştir (Belediye Kanunu, 1930, 8824). 1950'li yıllarda sanayinin gelişimi, yeni istihdam alanları da oluşturmuştur. Bir başka yönden, ekonominin hızla çoğalan nüfusa yeni iş olanakları yaratamaması, kamu hizmetlerinin ülke genelinde yetersiz dağılımı, toprak düzenindeki aksaklıklar gibi nedenlerle, kırsal kesimlerden büyük kentlere doğru ailece göçler de başlamıştı. Bu sosyo-ekonomik olgu, kentleşen aileleri kadın erkek tüm üyeleriyle ve özellikle ekonomik nedenlerle çalışma yaşamında yer almak zorunda bırakmıştı. Bu koşullar altında bağımlı statüler altında çalışanların sayıları, önceki dönemlere göre çoğalmakla kalmamış, işgücünün demografik yapısı da değişmeye başlamıştır (Ekici, 2014, 216). Buna bağlı olarak büyük göçler, sanayileşme ve kentleşmenin etkisiyle birlikte Türk aile yapısında büyük çapta değişimler meydana gelmiştir. Pek çok şeyin değişim gösterdiği 1950 yılı aile kurumunda da kırılmaların yaşandığını tarih olarak karşımıza çıkmaktadır. 27 Mayıs 1960 tarihi Türkiye'de sosyal politika açısından bir dönüm noktası oluşturmaktadır. 1961 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, diğer anayasalardan farklı olarak insan hak ve özgürlükleri ilkesine yer vermiştir. 2. Maddesinde devletin niteliğini "ulusal, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti" olarak belirtilmiştir. Bu ilke doğrultusunda devlete önemli görevler yüklenmiş, Anayasanın sosyal haklarla ilgili bölümünde son derece çağdaş haklara yer verilmiştir. Anayasa'da çalışma hakkı, zorla çalıştırma yasağı, kadın ve çocukların çalıştırılması, dinlenme hakkı, ücrette adalet sağlanması, sosyal güvenlik, sağlık, konut, öğretim hakkı, tarım ve çiftçinin korunması ile ilgili düzenlemeler yapılmış, ilk defa sendika, toplu sözleşme ve grev hakkı anayasa güvencesi altına alınmıştır. Anayasa ile sadece işçilere değil, tüm çalışanlara sendikalaşma hakkı tanınmıştır (Talas, 1992, 172). 1960 dönemi sonrası kitle iletişim araçları ve ulaşım alanında meydana gelen önemli gelişmeler, bireylerin toplumsallaşma sürecini ve bilgi edinme yollarını arttırmıştır. Yeni teknolojilerle tanışılması, siyah beyaz TV'nin (1968) yayına girmesi, hayatı kolaylaştırmaya başlamış, Dünya'ya açılma hızlanmış; ancak, toplumsal bağlar ve yüz yüze iletişim zamanla gerileme sürecine girmiştir. Bu dönemde amaçsızlık, hedefsizlik ve kriz olarak tanımlanan anomi ve toplumla yabancılaşma, artan huzursuzluk ve istikrarsızlık, ülkenin

dışarıya beyin göçü vermesini doğurmuştur. Yüksek nitelikli insan gücü ihracı, yavaş yavaş 1960 sonrası Batı Avrupa ülkelerine başlayan işgücü ihracının yerini almıştır. Bu göç alışılmışın aksine, Kuzey Amerika ve bazı Batı Avrupa ülkelerinden daha çok Orta Doğu, Körfez ve Kuzey Afrika ülkelerine yönelmiştir (Erkal, 2016, 172).

1960-1980 döneminde toplumsal ve iktisadi planlama faaliyetlerini yürüten, daha sonra etkisizleştirilen Devlet Planlama Teşkilâtı kurulmuş, planlı iktisadi dönemine geçilmiş, gelir grupları ve bölgeler arasındaki dengesizlikleri etkin bir şekilde ele alma dönemi başlamıştır. Bu dönemde devam eden iç göçlerle toprak dışı faal nüfusta artışlar olmuş, kentli nüfus artmış, nüfus artış hızı 1935-1940 döneminde %1,7, 1945- 1950'de %2,1, 1950-1955'te % 2,7, 1955-1960'da % 2,8, 1960-1965'te %2,4 olmuştur. Bu hız günümüzde daha da azalarak %1,4'e gerilemiştir (Erkal, 2016, 173). Gecekonducularda hane halkı sayısı 5.14 iken, Türkiye ortalaması %5'ten %4,2'ye gerilemiştir. Gecekonduculardaki ailelerin %84,4'ü çekirdek aile ve %80,7 olan Türkiye ortalamasının üzerindedir. Gecekondu nüfusunun %64'ü çalışma yaşamında yer almamaktadır. Kente göçte temel faktör iş bulabilme ümididir (%72,6). Çocuklar için daha iyi eğitim almaları arzusu yüksektir. Anne ve babalarından daha yüksek bir statü kazandırma ümidi vardır. Şehre uyum ve uyumsuzluk, erkeğin iş bulma durumuna, konut şartlarına ve çocukların eğitim ve öğretim imkânlarından faydalanabilmelerine göre değişmektedir. (Erkal, 2016, 173-74). Toplumsal yapı konusunda üstünde durulması gereken önemli bir konu da ailedir. Aile vazgeçilemez ve alternatifi olmayan, bireyi toplumsallaştıran, üzüntü ve sevinçlerin ilk paylaşıldığı temel bir kurumdur. 1982 Anayasasının 41. maddesine göre "Türk Toplumunun temeli ailedir". Ziya Gökalp'e göre, güçlü aile güçlü millet ve devletin kaynağıdır (Erkal, 2016, 174). Türk aile yapısı zamanla önemi azalmakla beraber eşlerin 1/3'ünün akraba olması dikkat çekmektedir. Zamanla mekânsal hareketlilik, iç göçler, kentleşme, askerlik görevi, doğduğundan başka bir şehirde eğitim ve öğretim görmek, komşuluk ve iş ilişkilerinin artması gibi sebeplerle evlenmelerde kan akrabalığının yerini toplumsal akrabalık bağı ve dışardan evlenme almıştır (Erkal, 2016, 174).

Türk ailesi 1960 sonrası geleneksel ve modern değerler arasında tampon bir konumda görülmüştür. Kitle iletişim araçlarının, ulaştırma ağının ve sosyal temas imkânlarının artan etkinliği, aile yapısını hem olumlu hem de olumsuz etkilemiştir. Aile Yapısı Araştırması 2006'ya göre aile içi ilişkiler olumsuz yönde değişmektedir (%55,5). Bazen televizyon ekranlarında sapmaların ideal olarak var oluşu davranış bozukluklarını ve problemleri meydana getirmektedir. 1930'lara hatta 1950'lere kadar şehir evliliklerinin çoğu görücü usulü ile olurken, daha sonraları kendi kararları ile evlilik gerçekleştiren çiftler zamanla artmıştır. Buna rağmen, yine de aile büyüklerinin onayını almak gerekli görülmüştür (%46) (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü 2010:52). Ailenin karşı olmasına rağmen eşini kendi seçenlerin oranı %0,3'te kalmıştır (Kurt 2011:414). Evliliklerin büyük çoğunluğu (%85) hem resmi ve hem dini nikâh kıyarak gerçekleşmiştir. Sadece dini nikâh kıyanlar %5'te kalmaktadır (DPT 1982: 2 ve Kurt 2011: 416). Eğitim seviyesi arttıkça sadece resmi nikâhla evlenenlerin sayısı artmakta, sadece dini nikâhla evlenenler azalmaktadır. Bu durum daha önce de belirtildiği gibi, Türk aile yapısında geleneksel ve modern çizgilerin beraber yaşandığını göstermektedir. Boşanma, Katoliklerin aksine Türk kültüründe reddedilen bir durum olarak görülmemektedir. İstenen bir durum olmamasına rağmen, şartlar oluştuğu takdirde boşanma gerçekleşebilmektedir. Yıllar içerisinde boşanma oranlarında ciddi bir artış görülmektedir (Erkal, 2016, 175).

Aile, toplumun ve dayanışmanın oluşmasında en önemli kurumlardan birisidir. Toplumsal tutum, dayanışma, değerler aile ile var olur. T.C Aile,Çalışma ve Sosyal hizmetler Bakanlığı'nın 2019-2023 stratejik planında yer alan bakanlığın misyonu *Toplumsal değerler çerçevesinde bireyi ve aileyi güçlendiren sosyal hizmetler sunmak; sosyo-ekonomik kalkınmaya katkı sağlama hedefiyle istihdamı artıran, çalışma hayatını düzenleyen, denetleyen tedbirler almak ve sosyal güvenlik sisteminin etkinliğini sürdürmek*, vizyonu ise *Ailenin güçlü, bireyin mutlu olduğu, çalışan ve üreten müreffeh bir Türkiye* olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda ilgili bakanlık temel değerlerimizi birey ve aile odaklılık, sosyal adalet ve hak temellilik, milli ve manevi değerlere bağlılık, toplumsal duyarlılık, nitelikli ve kaliteli hizmet anlayışı, erişebilirlik ve kapsayıcılık, paydaş odaklılık ve sosyal diyalog, çözüm odaklılık, etkinlik ve verimlilik, yenilikçilik ve bilimsellik olarak belirlemiştir.

Bakanlığın aile kurumuna yönelik amaç ve hedefleri ise; 6 başlıkta özetlenmiştir. Bunlar sırasıyla, 1. bireyin, ailenin ve toplumsal yapının korunması ve güçlendirilmesi (Aile ve topluma yönelik araştırma, eğitim ve danışmanlık hizmetlerini kapsamlı, standart, etkin ve yaygın şekilde sunmak, Aile yapısını olumsuz etkileyen kötü alışkanlıklar ve bağımlılıkların etkilerinin azaltılmasına katkı sağlamak, Göç, afet ve acil durumlarda birey, aile ve topluma yönelik psikososyal destek hizmetlerini koordineli ve etkin bir şekilde sunmak ve hizmet sunum kapasitesini geliştirmek, Kadına yönelik ayrımcılıkla mücadele etmek ve kadının toplumdaki konumunu güçlendirmek, Toplumsal kırılğanlıkları azaltmaya yönelik sosyal yardım ve dayanışma hizmetleri yürütmek). 2. amaç ve hedefleri; Koruyucu ve önleyici hizmetlerin niteliğinin geliştirilmesi, niceliğinin artırılması ve fırsat eşitliğinin sağlanması (Ailelerin sorunlarını arz odaklı olarak yerinde tespit etmek, Çocukların korunmaya ve bakıma muhtaç hale gelmeden aile ortamında yetiştirilmelerini sağlamak, Farkındalık çalışmaları ve eğitimler aracılığıyla çocukların risklerden korunmasına katkı sağlamak, Kadına yönelik şiddetle mücadelede önleyici ve koruyucu hizmetler sunmak, Bedensel, zihinsel, sosyal ya da ekonomik şartları sebebiyle özel ihtiyaçları olan kişilerin kamu hizmetlerine erişimini kolaylaştırıcı tedbirler almak).3.amaç ve hedef, : barınma, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinin güçlendirilmesi, (Kadınlara, çocuklara, engellilere ve yaşlılara yönelik özellikli barınma ve bakım hizmetlerini geliştirmek ve yaygınlaştırmak, Aile odaklı bakım hizmetlerini yaygınlaştırmak). 4. amaç ve hedef; iş gücü piyasasının etkinleştirilmesi(Çalışma barışına katkı sağlayan mekanizmaları daha etkin hale getirmek, İş gücü piyasasında güvenceli esnekliği sağlamak , Özel politika gerektiren birey ve grupların istihdamını ve iş gücü piyasasına dahil olma niteliğini artırmak , Çalışma hayatıyla ilgili konularda sosyal tarafların bilinç düzeyini artırmak , Nitelikli yabancı iş gücünü ülkemize kazandırıcı çalışmalar yapmak Hedef ,Uluslararası Nitelikli İş gücü Ağı oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapmak). 5.amaç ve hedef, sağlıklı, güvenli ve güvenceli bir çalışma ortamının oluşturulması(İş sağlığı ve güvenliği kültürünü geliştirmek ve yaygınlaştırmak, İş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesi için tedbir alınmasına katkı sağlamak , Çocuk işçiliği ile mücadelenin etkinliğini artırmak).Son olarak, kurumsal kapasite ve hizmet kalitesinin artırılması(Bakanlık hizmetlerine erişimi kolaylaştırmak, kalite ve memnuniyeti artırmak , Vatandaşlarımızın yurt dışındaki hak ve menfaatlerini korumak ve sosyal hizmetlere erişimlerini kolaylaştırmak, İnsan kaynaklarının mesleki yetkinliğini geliştirmek, çalışan memnuniyetini ve motivasyonunu artırmak ,Bakanlığın mevcut deneyimi ve başarı örneklerini uluslararası kuruluşlarla iş birliği yaparak paylaşmak ve görünürlük çalışmalarını yaygınlaştırmak, Bakanlığın Cumhurbaşkanlığı sistemine uygun olarak çalışmasını sağlamak ,Avrupa Birliği ve diğer uluslararası kuruluşların istihdam, eğitim ve sosyal politika alanlarındaki fonlarının, ulusal öncelikler çerçevesinde uygulanmasını sağlamak) olarak belirlenmiştir.2023 aile vizyonu incelendiğinde hükümetin aile odaklı politikalara yer verdiği görülmektedir. Toplumsal yapının ve gelişimin devamlılığı için aile kurumu toplumun varlığı için ana nokta olmaktadır. Aile kurumuna yönelik politikalar ve tedbirler incelendiğinde; aileye yönelik oluşturulan hizmetlerin etkinleştirilmesi amacıyla eğitim hizmetlerinin verilmesi, aile yapısının olumsuz yönde etkilenmesi halinde halkı bilinçlendirmeye yönelik projeler oluşturulması, aile yapısındaki değişimleri anlamak adına araştırmalar yürütülmesi aynı zaman da evliliklerin teşviki için eğitimlerin artması sağlanacaktır. Olası göç, afet durumunda aileye yönelik destek hizmetleri etkin biçimde gerçekleştirilmesi, geniş aile modeli için kuşaklar arası etkileşimin sağlanması ve büyük aile modelinin oluşturulması hedeflenmektedir. Aile ve çalışma yaşamına yönelik politikaların geliştirilmesi hane içi görev dağılımında bilinçlenmenin artırılması, aile kurumuna karşı oluşabilecek tehlikelerle mücadele edilmesi değerlere bağlı aile yapısının benimsenmesi amaçlanmaktadır. Bunlara ek olarak sosyal medyanın aile üzerindeki etkisinin azaltılması, sosyal medya araçlarının hane içi değerleri arttırabilecek şekilde kullanılması, aile içi şiddetin giderilmesi adına etkili politikaların üretilmesi, bu şiddeti oluşturabilecek davranışların giderilmesi, toplumsal bilincin küçük yaşlardan başlayarak devam etmesi yönünde eğitimlerin verilmesi, ailenin boş zamanlarını doldurabileceği yönündeki mekanların yaygınlaştırılması, politikacıların bu hedefleri desteklenmesi ön görülmüştür (11. Kalkınma Planı, 138-139). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün Proje Destek Programlarına göre; aşağıda seçilmiş projelere örnek,

Aile Destek Merkezi (ADEM Projeleri); 2019 yılında açılan özellikle Doğu Anadolu bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi olmak üzere Türkiye genelinde kadınların, kişisel, çalışma yaşamı, toplumsal hayat, psikososyal yönlerini geliştirmek amacı ile faaliyet göstermektedir. Bu proje eğitimden sağlığa, eşi vefat etmiş kadınlardan şehit ailelerine, yetimlerden doğum yardımına kadar destek veren bir projedir.

Sosyal Dayanışma Merkezi (SODAM Projeleri); 2019 yılında çalışmalara başlamış genellikle romanların çoğunluk olduğu yerleşim bölgelerinde halkın sosyal bütünleşmesini sağlamak amacıyla devamlılığını sağlayan, çalışma yaşamı, kişisel gelişim, toplumsal ve kültürel ilerlemeyi sağlamak amacıyla faaliyete geçmiştir.

Evsizlere Konaklama Projesi; 2020 yılında korona virüsle mücadele kapsamında gerçekleştirilmiş olup barınacak evi, mekânı olmayan bireylerin tespit edilmesi ile temel ihtiyaçların giderilmesi amacıyla gerçekleştirilen bir projedir.

Sosyal Hizmet Projeleri; 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununa uygun dezavantajlı grupların (kadınlar, çocuklar, engelliler, yaşlılar) ihtiyaçlarının giderilmesi yönünde yürütülen çeşitli projeleri desteklemektedir.

Vakıf Modernizasyonu Projeleri; Yardımlaşma ve Dayanışma vakıflarının daha iyi olmasına yönelik destek projeleri üretmektedir. Sağlıklı nesiller yetiştirme, toplumsal bağlar yaratma, bu bağları devam ettirme şeklinde ifade edilen ailenin işlevleri, ekonomik ve toplumsal ilerlemenin temel unsuru olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Türkiye’de Devletin Aileye Yönelik Politikalarının Güçlü/ Zayıf Yönleri

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ul style="list-style-type: none"> Gelir dağılımının iyileştirilmesi için uygulanan politikalar Sosyal yardımların arttırılması Sosyal koruma sisteminin olması Yoksulluğun giderilmesi Toplumsal ve demokratik değerlerin benimsetilmesi Ortak yaşam kültürünün oluşturulması Eğitim de güçlüklerin aşılması Sağlık hizmetlerinin planlanması Cinsiyete bağlı ayrımcılığın ve eşitsizliğin giderilmesi Çocukların ve gençlerin hayata hazırlanması Yaşlı nüfusun yaşam düzeyinin yükseltilmesi Engelli ve bağımlı nüfusun bakımı ve rehabilitasyonunun geliştirilmesi Toplumda dayanışma ve yardımlaşma mekanizmalarının işlemesi Bireyler arasında fırsat eşitliğinin sağlanması Suç ve kötü alışkanlıklarla mücadelenin oluşturulması Ruhsal problemlerin giderilmesinde destek verilmesi Yasal sorunlara çözüm bulunması Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile açılan Aile 	<ul style="list-style-type: none"> Gelir dağılımındaki eşitsizlik Nüfusun hızlı artışı İşsizlik Küreselleşme Çocuk yetiştirme Aile refahının düşük olması Sağlık hizmetlerinde yaşanan problemler Eğitim kalitesinin düşmesi Toplumun büyük nüfus gruplarını oluşturan işçiler, memurlar ve ailelerin aleyhine gelir dağılımının giderek bozulması Aile kurumu çalışmaları uygulamalarında pek çok aksaklık ve koordinasyonsuzluk Gerçekçi politikalar geliştirecek birimlerin bulunmayışı Devlet memurlarına kira yardımı (lojman tazminatı), eş yardımı, çocuk yardımı, doğum ve ölüm yardımı katkıların son derece düşük tutarlarda verilmesi Çocuk yardımlarının yetersiz oluşu Sermaye oluşumunun yetersiz oluşu Aile kültürünün oluşmaması Gecekondulaşmanın artması Konut sorunu Kentsel yoksulluk Mekânsal ayrımlaşma Umutsuzluk Geleceğe ilişkin belirsizlik Göç hareketi

-
- Danışma Merkezleri yoluyla aile danışma hizmetleri yürütülmesi
 - Enflasyon
 - Devletin evlilik yardımı, eş yardımı, çocuk yardımı, kira yardımı, eğitime katkı payı, şiddetten zarar görenlere tazminat gibi ek ekonomik katkılarla ailenin ve bir bütün olarak toplumun gelecek güvencesin korunması ve geliştirmesi
 - Devletin bakım yardımı, hastalık yardımı, gebelik yardımı, anne adaylarına yardımı, ev idaresine yönelik yardımı

Kaynak: Turinay,1991:4; Kontaş, 1992:155; Seyyar,1999.

Tablo 2. incelendiğinde Türkiye’de gelir dağılımındaki adaletsizlik, toplumsal ve ekonomik yönden hane halklarını olumsuz yönde etkilemiştir. Toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan memurlar, işçiler ve aileleri olumsuz etkileyen gelir dağılımı bozulmaya başlamıştır. Aile kurumuna yönelik yapılan çalışmalar var olsa da uygulama alanında tutarlılık gösterememiştir. Bu durumun asıl nedeni, kanunlarla belirlenen aileye yönelik tanımlamaların genel bir politikaya dönüştürülmesi ve bu politikanın uygulanabilir olması konusunda araçların eksik olması, tamamlanmış uygulama düzeyinde ele alınmamış olmasıdır. Bu durum Türkiye’de aile kurumuna yönelik politikaların tutarlı olmadığını gözler önüne sermektedir. Bu durumun altında yatan asıl neden ailenin toplumsal, ekonomik, kültürel düzeyde kamu politikalarına dahil olamayışı ve uygulanabilir politikalar geliştirecek birimlerin bulunmayışıdır. Politikaları oluşturmak devletin temel kurumlarınca gerçekleştirilmelidir. Devletin aileye yönelik politikalarının güçlü yönlerine bakıldığı zaman, uluslarda benimsenen aile politikalarının sosyal problemlerin çözümlerine katkı sağladığı söylenebilir. Gelir dağılımının iyileştirilmesi, sosyal yardımların artırılması, sosyal koruma sisteminin olması, yoksulluğun giderilmesi, toplumsal değerlerin içselleştirilmesi, ortak yaşam alanlarının oluşturulması, eğitim kurumundaki zorlukların giderilmesi, çocukların ve genç nüfusun yaşama hazırlanması, sağlık hizmetlerinin planlanmasını, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin giderilmesi, yaşlı kesimin hayat standartlarının yükseltilmesi, engellilere yönelik çalışmaların genişletilmesi, devletin evlilik yardımı, eş yardımı, çocuk yardımı, kira yardımı, şiddetten zarar görenlere tazminat gibi ek ekonomik katkılarla ailenin ve bir bütün olarak toplumun gelecek güvencesin korunması ve geliştirmesi önemli rol oynamaktadır. Buna bağlı olarak toplumda yer etmiş toplumsal problemlerden ailelerin etkilenmemesi adına devletin doğru amaçlarla, gerçekçi çözümlerle politikalar üretmesi gerekmektedir. Hartman (1995)’de belirttiği gibi devlet, toplumsal problemlere çözüm oluşturmak adına aile politikaları ile karşılık verebilmektedir.

SONUÇ

Aile, bireylerin içerisinde bulunduğu ilk sosyalleşme aracıdır. Toplumsal yapılar içerisinde temel kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşme sürecinde Türkiye’de dünyadaki gelişmeleri takip etmektedir. Sanayileşme ile birlikte günümüzde bilgi iletişim araçlarındaki ilerlemeler aile ekonomisinde dünyayı etkilediği gibi Türkiye’deki toplum yapısını ve aile yapısını da etkilemektedir. Aile ekonomik yönden de güçlü bir birimdir. Toplumunun ekonomik yapısını yönlendirici bir rol oynamaktadır. Bu sebeple sosyal devlet, sosyal politikalar üretmek vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak ve yaşam standartlarını daha olanaklı hale getirmekle yükümlüdür. Uyguladığı politikalarla ekonomiyi, aileyi düzeltmekle görevlidir. Aile ekonomisinde yaşanan problemlerin uygulanan politikalarla giderildiğini belirtmek gerekir. Bu doğrultuda Türkiye’de aile ekonomisinde meydana çıkan sorunların daha gerçekçi çözümlerle giderildiği ve devletin bireyler arasında fırsat eşitliğini sağladığı, yasal sorunlara çözüm bulduğu, devletin evlilik yardımı, eş yardımı, çocuk yardımı, kira yardımı, eğitime katkı payı, şiddetten zarar görenlere tazminat gibi ek ekonomik katkılarla ailenin ve bir bütün olarak

toplumun gelecek güvencesin korunması ve geliştirmesi bu politikalar arasında yer almıştır. Fakat bu politikalar eksiksiz bir biçimde de hayata geçememiş ve gelir dağılımındaki eşitsizlik, işsizlik, kentsel yoksulluk, geleceğe ilişkin belirsizlik yapılan politikalarla giderilememiştir. Bu sebeple, toplumun gelişmesinde aile ekonomisi önemli bir yere sahip olmuştur. Devlet hayata geçirdiği politikalarla toplumun refahını aile ekonomisine katkı sağlayarak arttırmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2001). Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerde ve Türkiye'de Aile Politikaları. A. Mavil Aktaş, Ç. Arıkan, V. Duyan, S. İl, Ü. Onat, E. Ünlü. (Eds.). 1. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu. 2000'li Yıllarda Aile Hizmetleri içinde (157-165). Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Alican Ayşe (2013). *Türkiye'de 1980 Sonrası Kadın ve Aile Politikalarının Kamu Yönetimine Yansımaları: Aktörler, Paydaşlar ve Paradokslar*. Doktora Tezi Isparta.
- Altan, Ö. Z. (2009). *Sosyal Politika*. Anadolu Üniversitesi Yayın Evi. Eskişehir.
- Altan, Ö. Z. & Şişman, Y. (2003). "Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar". *Kamu-İş Dergisi*, C. 7, S. 2, s. 2-36.
- Arslan, M. (2018). Türkiye Aile Politikalarına Dair Bir Değerlendirme. *Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, yıl.2.S.2, 20-42.
- Balbay, M. (2004). *Küre-Selleşme. Türkiye ve Dünyaya Genel Bakış*. Cumhuriyet Kitapları.
- Bozkurt, V. (2000). Küreselleşme: Kavram- Gelişim ve Yaklaşımlar. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 2(1), 0-0. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/isguc/issue/25518/269167>.
- Doğan, İ. (1993). Bilgi toplumu: Uzun ince bir yol. *Milli Eğitim Dergisi*, 70. Yıl Özel Sayısı, 125, 46-52.
- Dumon, W. & Esengün, Ç. M. (1991). Avrupa Topluluğu Ülkelerinde Aile Politikaları. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2, Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21110/227359>.
- Ekici, F. Y. (2014). Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, S:30, 209-224.
- Erkan, M. E. (2016). 1938-1980 Dönemi Türkiye'de Sosyal Yapı ve Dinamikleri. Sosyoloji Konferansları. No:53. DOI: 10.18368/IU/sk.75981.
- Eşkinat, R. & Tepecik, F. (2013). *Aile Ekonomisi*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Ev İdaresi Ders Kitabı.
- Gerek, N. (2004). İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku. Ömer Zühtü Altan (Ed.). Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Kitabı.
- Gönen, E. & Özgen, Ö. (2001). *Aile Ekonomisi*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu Yardımcı Ders Kitabı. Ankara.
- Gürel, G. (2009). Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Politika Üzerindeki Etkisi: İstanbul Örneği. Yüksek Lisans Tezi.
- Güzel, A. & Okur, A.R. (1993). Sosyal Güvenlik Hukuku. Beta Basım Yayım, Okur A. Rıza: Yenilenmiş 6. Bası, İstanbul, 1998.
- Hartman A. (1995). Aile İlişkilerinin Diyagramatik Değerlendirmesi. *Toplumda Aileler*. 76(2):111-122. doi: [10.1177/104438949507600207](https://doi.org/10.1177/104438949507600207).
- Headey, ve diğerleri, (1997). 332-333.; Pierson, 1998, 778.; Schwarz, J. E. (1992). Review, *The American Political Science*, Vol. 86, No. 1, s. 265.

- Hablemitoğlu, Ş., Küresel ekonominin en güçlü aktörü dünya ticaret örgütü kadın işgücünü tehdit ediyor. <http://www.geocities.com/hablemitoglu/kuresel-ekonomi-ve-kadin.html>.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2002). “Doğu-Batı Çatışması Açısından Globalleşme”. *Eğitim Araştırmaları Dergisi* Sayı 6. s. 44-55.
- Kontaş, Y. M. (1992). “Çeşitli Ülkelerde ve Türkiye’de Aile Politikası Uygulamaları ve Türkiye İçin Politika Önerileri”. Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Politika Genel Müdürlüğü Araştırma Dairesi Başkanlığı. Uzmanlık Tezi.
- Kut, Sema ve diğerleri (1994). “Aile ve Devlet Politikaları (Sosyal Güvenlik Politikaları Dâhil) Özel İhtisas Komisyonu Raporu”. 1994 Uluslararası Aile Yılı Özel İhtisas Komisyonu Raporları, Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayın No: 82, Ankara, ss.5-86.
- Kurt, Abdurrahman (2011). “Dünden Bugüne Türk Ailesi”, Dünden Bugüne Türkiye’nin Toplumsal Yapısı. Bursa, Dora Yayını.
- Lincicome, Mark. (1993). "Focus on Internationalization of Japanese Education". *Comparative Education Review*.
- Oğuz, G. Y. (2006). Toplumsal Yaşamda Kadın. T.C. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Öz, C.S. (2010). Sosyal Belediyecilik Bağlamında Evde Bakım Hizmetleri (İstanbul, Ankara ve Kocaeli Büyükşehir Belediyeleri Örnekleri). Enstitü Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri. Doktora Tezi.
- ÖZBEK, N. (2006, a), Cumhuriyet Türkiye’sinde Sosyal Güvenlik ve Sosyal Politikalar, Tarih Vakfı Emeklilik Gözetim Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Özdemir, N. Y. (2007) Yeni Ekonomiye Dönüşümde Bilim ve Teknoloji Politikaları (Güney Kore-Türkiye Karşılaştırması). Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Poelmans, S. & Sahibzada, K. “A Multi-Level Model for Studying the Context and Impact of Work. Family Policies and Culture in Organizations” *Human Resource Management Review*, (2004).
- Seyyar, A. (1999). “Sosyal Siyaset Açısından Kadın ve Aile Politikaları”. Birey Yayıncılık, İstanbul.
- Şahin, H. (2021). Konut Kapıcılarının Çalışma Hayatı: Ağrı İli Örneği. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 10(27), 299-319.
- Talas, C. (1992). Türkiye’nin açıklanmalı sosyal politika tarihi. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Ankara.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2006). Aile Yapısı Araştırması 2006. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- T.C. Resmî Gazete. Belediye Kanunu. Sayı:1471.
- Tonta, Y. & Küçük, M. E. (2005). Sanayi Toplumundan Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Temel Dinamikler. *Türk Kütüphaneciliği*, 19 (4), 449-464.
- Tuncay, T. (2010). Avrupa Birliği Ülkelerinde Aile Politikaları ve Türkiye. *Sosyal Hizmet Dergisi*, 1-8.
- Turinay, N. (1992). “Avrupa Topluluğu Ülkelerinde Aile Politikası, W. Dumon (Der.). T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları No.69, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı 100. Yıl Türkiye Planı. On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023).
- Aile.gov.tr